

Ивана ИВАНКОВИЋ¹

Управа за заједничке послове републичких органа, Београд, Србија

ДОИ: 10.5937/bezbednost2601147I

УДК: 327.56:061.1EU:351.86

Прегледни научни рад

Примљен: 10. 10. 2025. године

Ревизија: 4. 11. 2025. године

Датум прихватања: 13. 3. 2026. године

Савремени изазови, ризици и претње за Европску унију

Апстракт: Европска унија данас се суочава са најсложенијим безбедносним изазовима од свог настанка. Хибридне и сајбер претње, енергетска несигурност, климатске промене, миграције и раст екстремизма обликују нову реалност у којој стабилност и јединство Уније постају кључни предуслови њеног опстанка. Рат у Украјини означио је прекретницу у европској безбедносној архитектури, разоткривши слабости постојећих механизма заједничке одбране и зависност ЕУ од Сједињених Америчких Држава. Усвајањем нових стратешких докумената Унија настоји да изгради сопствену одбрамбену и политичку аутономију, али је њен развој и даље ограничен унутрашњим поделама и различитим националним интересима. Будућност Европске уније зависиће од њене способности да превазиђе раслојавање, очува солидарност и изгради јединствену визију безбедности у све нестабилнијем међународном поретку.

Кључне речи: безбедност, Европска унија, изазови, претње, ризици.

Увод

„Европска унија (ЕУ) представља јединствену економску и политичку заједницу коју чини 27 европских држава” (European Commission, n.d.). Од свог настанка, ЕУ је еволуирала од економске

¹ ivana.ivankovic@uzzpro.gov.rs

интеграције ка политичкој и безбедносној заједници, с циљем очувања стабилности, просперитета и демократских вредности. Савремени безбедносни пејзаж карактерише све већа сложеност претњи, док је рат у Украјини открио слабости колективне одбране и нагласио потребу за стратешком аутономијом. Поред војних изазова, ЕУ се суочава са сајбер, хибридним, енергетским и еколошким претњама, што захтева координисан и одржив одговор.

Предмет рада је анализа савремених изазова, ризика и претњи са којима се суочава ЕУ, као и процена њене институционалне и стратешке способности за адекватан одговор. Циљ истраживања је утврдити на који начин ЕУ кроз политичке, правне и безбедносне механизме настоји да унапреди отпорност, очува стабилност и ојача улогу у систему међународне безбедности. Фокус су хибридне, сајбер, енергетске и еколошке претње, као и последице рата у Украјини на редефинисање безбедносне и одбрамбене политике. Рад користи аналитичко-дескриптивни и компаративни метод, уз анализу садржаја стратешких докумената, научних радова и званичних извора ЕУ, што омогућава свеобухватно сагледавање актуелних безбедносних процеса и идентификовање кључних трендова у будућности европске безбедности.

Безбедност државе у 21. веку

У савременом добу појам безбедности добија шире значење, јер више није искључиво војни или полицијски феномен, већ свеобухватна друштвена функција усмерена на очување виталних вредности државе и заједнице. Безбедност се дефинише као функција државе која обезбеђује заштиту суверенитета, територијалног интегритета, правног поретка, стабилности институција и добробити грађана (Војанић, 2022; Dumaine, 2022; Стајић, 2021). Она укључује јавну, државну и војну безбедност: јавна обезбеђује заштиту живота, здравља и имовине грађана; државна обезбеђује очување уставног поретка и функционисање органа, укључујући обавештајну и контраобавештајну делатност; војна припрема државу за одбрану од оружаних и неоружаних претњи, укључујући сајбер и дипломатске мере (Гажевић, 1974; Марковић, 2016; Sheehan, 2010).

Безбедност се анализира на глобалном, регионалном и националном нивоу. Глобални ниво посматра међународни систем, дис-

трибуцију моћи и ефекте глобализације и дигитализације на стабилност (Sydoruk et al., 2024). Регионални ниво укључује међу-државне односе и институције као што су ЕУ, НАТО и ОЕБС, чија ефикасност зависи од прилагођавања новим ризицима (Vasić et al., 2023). Национални ниво подразумева заштиту суверенитета, грађана и ресурса, укључујући економску, енергетску, сајбер и еколошку стабилност (Odebade, Benkhelifa, 2023).

Савремена безбедност је мултидимензионална и интегрише политичке, економске, социјалне и технолошке елементе у систем који тежи отпорности и одрживости. Државе све више усвајају стратегије које наглашавају превентивно деловање, рано упозоравање и интерсекторску сарадњу, обухватајући очување институција, информацио-них система, снабдевање енергијом, здравствену сигурност и заштиту животне средине (Monti, Wacks, 2021; Admass et al., 2024). Безбедност је тако постала темељни ресурс друштвеног развоја.

Безбедносни изазови, ризици и претње

Разматрање безбедносних изазова, ризика и претњи почиње појмовним разјашњењем угрожавања безбедности, које обухвата активности људи, природе или техничких система са потенцијално штетним последицама по појединце, имовину, територијални интегритет и државне институције (Нешковић, 2013). То обухвата друштвене, природне и техничке опасности које угрожавају људске ресурсе, уставни поредак и суверенитет државе (Fischer, Halibozek, 2008). Савремена безбедност се посматра као интегрисан систем који захтева превенцију и планирање на националном, регионалном и глобалном нивоу.

Изазови, ризици и претње нису синоними већ различите категорије. Изазов је потенцијално дејство које је у почетку неутрално, али може прерасти у опасност (Цветковић, 2010; Сретовић и сар., 2016). Ризик обухвата вероватноћу негативних последица и повезује изазове са претњама (Илић, 2013; Odebade, Benkhelifa, 2023). Претња је најинтензивнија категорија, подразумева намеру доношења штете са непосредним или неминовним ефектима ако се не реагује (Сретовић и сар., 2016). Изазови се идентификују према вероватноћи појаве, свеобухватности, усмерености и потенцијалу да прерасту у ризик (Татомир, 2011). Ризици се процењују на основу вероватноће

неповољног догађаја и могућности ублажавања његових последица (Бериша, 2014), док се претње посматрају кроз вероватноћу намерног наносења штете и способност да својим дејством угрозе безбедност државе или појединаца (Admass et al., 2024, Татомир, 2011). Изазови, ризици и претње могу се класификовати по секторима безбедности (војни, политички, социјетални, економски, еколошки) (Сретовић и сар., 2016), пореклу (унутрашњи или спољашњи) и извору опасности (људски или природни). Такође се разликују по носиоцима (државни или недржавни актери), временској димензији (краткорочни, средњорочни, дугорочни) и интензитету штете (низак, средњи, висок) (Бериша, 2014; Chockalingam et al., 2016).

Изазови, ризици и претње по безбедност Европске уније

Безбедносни пејзаж у ЕУ пролази кроз значајне трансформације, са бројним изазовима који угрожавају критичну инфраструктуру, јавну стабилност и здравље грађана. Кључна претња је рат у Украјини, који директно утиче на безбедност ЕУ.

ЕУ постаје све рањивија на сајбер нападе усмерене на критичну инфраструктуру, попут енергетских мрежа, транспорта и водоснабдевања. Пораст дигитализације и развој интернета ствари (IoT) повећали су ефикасност система, али и ризик од напада са озбиљним економским и друштвеним последицама (Carrapico, Farrand, 2024; Fujs, Bernik, 2024; Chiara, 2024). Енергетски сектор је међу најугроженијима због умрежавања и употребе паметних система управљања (European Union Agency for Cybersecurity, 2019). Правни оквир ЕУ развија се брзо: НИС директива из 2016. и њена ревизија НИС2 из 2022. године прошириле су безбедносне стандарде и обавезе на више сектора, док је Закон о сајбер безбедности из 2019. године увео систем сертификације дигиталних услуга (European Parliament & Council, 2022; European Union Agency for Cybersecurity, 2019). Ипак, разлике у капацитетима и примени политика међу државама чланицама и даље отежавају кохерентну заштиту (Markopoulou et al., 2019). Посебан изазов чине физички сајбер системи који повезују дигиталне и физичке инфраструктуре, јер напади на њих могу имати стварне, физичке последице (Brighi, Adinolfi, 2025). Стога је потребан интегрисан приступ који обухвата превенцију, отпорност и одговор на инциденте, уз јачање истраживања и образовања у области сајбер без-

бедности (Brighi, Adinolfi, 2025; Wessel, 2019; European Commission, 2023a).

Хибридне претње обухватају координисане активности државних и недржавних актера који комбинују дипломатске, економске, технолошке, информативне и безбедносне мере ради дестабилизације циљева, најчешће испод прага отвореног сукоба (Reis, 2024; European Commission, Defence Industry & Space, n.d.). Оне представљају мулти-секторску опасност за ЕУ, јер укључују цивилне, војне и међудржавне компоненте које делују синхронизовано и прикривено. Истраживања показују да хибридне тактике обухватају дезинформације, сајбер нападе, кинетичке и поморске акције усмерене на критичну инфраструктуру, при чему нападачи настоје да замагле порекло својих активности (Olech, 2025). Иако ЕУ поседује правне механизме за реаговање, и даље постоје изазови у координацији и подели надлежности између држава чланица и институција Уније (Lonardo, 2021). Сарадња ЕУ и НАТО у овом домену заснива се на комплементарности, уз Центар изврсности за борбу против хибридних претњи, који представља платформу за усклађивање политика (Anagnostakis, 2025). Хибридне тактике често укључују инструментализацију миграција, као у случају Белорусије, која је миграциони притисак користила као средство политичког утицаја (Mészáros, Tósa, 2023), али и енергетску уцену путем напада, манипулација или обустава испорука (Alonso et al., 2023). Суочавање са оваквим претњама захтева холистички приступ који повезује правне, политичке, економске и безбедносне мере, уз јачање отпорности и институционалне координације на нивоу ЕУ и држава чланица (Alonso et al., 2023).

Природне и еколошке претње у ЕУ све више угрожавају националну, регионалну и људску безбедност. Климатске промене делују као „множитељ ризика”, погоршавајући стање рањивих еко-система и утичући на воду, храну, здравље, инфраструктуру и миграције (European External Action Service, 2024; European Environment Agency, 2025a). Земље Медитерана и Јужне Европе највише су изложене сушама, а око трећине територије и становништва ЕУ већ трпи стрес због недостатка количине или квалитета воде (Garrote et al., 2018; European Environment Agency, 2025b). Учестали екстремни временски догађаји – поплаве, пожари, олује и топлотни таласи – узрокују просечне економске губитке од 6,5 милијарди евра годишње (European Environment Agency, 2025b). Истовремено, загађење и губитак био-

разноврсности нарушавају квалитет водних ресурса и услуге еко-система попут опрашивања и регулисања климе (European Commission, n.d.; European Environment Agency, 2025a). С обзиром на њихов утицај на храну, воду, здравље и друштвену стабилност, природне и еколошке претње представљају безбедносни изазов који захтева интегрисане стратегије превенције, прилагођавања и отпорности, као и сарадњу институција и локалних заједница.

Тероризам, организовани криминал и миграције представљају међусобно повезане безбедносне изазове који угрожавају стабилност, унутрашњу безбедност и друштвену кохезију ЕУ. Њихова транснационална природа захтева заједничке политике, размену информација и институционалну координацију. У 2023. години у ЕУ је забележено 120 терористичких напада, највише у Француској, Италији и Белгији, при чему цихадистички тероризам остаје најсмртоноснији облик, уз пораст десничарских и сепаратистичких активности (Europol, 2024a). Изазов представљају повратници са страних ратишта и „самоиницијативни актери”, што је навело Савет ЕУ да у закључцима из 2024. године истакне значај превенције радикализације, борбе против онлајн пропаганде и сарадње са Западним Балканом (Council of the European Union, 2024). Организовани криминал постаје све софистициранији, користећи легалне структуре и нове технологије попут криптовалута и вештачке интелигенције за прекограничне активности, попут трговине дрогом, оружјем и људима (Europol, 2024b; Stankevicius, Andrulevicius, 2020). Корупција и инфилтрација у јавне институције додатно подривају владавину права, а криминалне мреже у неким регионима функционишу као „паралелна економија” (European Commission, 2023b). Миграције имају двојак карактер – хуманитарни и безбедносни. После кризе 2015–2016. године дошло је до „секјуритизације миграција”, где је нагласак померен ка контроли и надзору уз примену дигиталних технологија, што је отворило етичке и правне дилеме (Estevens, 2018; Goldner Lang, 2024). Миграциони токови често су повезани са трговином људима и кријумчарењем (Kreussmann, 2020), а нерегуларни улази, нарочито преко централно-медитеранске руте, остају високи (European Union Agency for Asylum, 2025). Ови феномени чине међусобно испреплетен систем претњи: терористи користе криминалне канале за финансирање, криминалне групе профитирају од миграција, а миграциони притисци подстичу политичку поларизацију и екстремизам. Стога

стратешки документи ЕУ (Стратегија безбедносне уније 2020–2025. и Стратешки компас за безбедност и одбрану 2022) истичу потребу за интегрисаним приступом који повезује безбедност, одбрану, правосуђе и миграциону политику (European Commission, 2020; European External Action Service, 2022a).

Европска унија се суочава са бројним институционалним и политичким изазовима у формулисању и спровођењу доследне и ефикасне безбедносне и спољне политике. Ови изазови обухватају сложене механизме одлучивања, различите националне интересе, фрагментацију институционалних надлежности и одржавање политичке легитимности. Несагласност чланица, нарочито због вето механизма у оквиру заједничке спољне и безбедносне политике, често успорава заједничке одговоре (Alcaro, Dijkstra, 2024). Различити приоритети у областима одбране, енергетике и климе додатно отежавају координацију. Фрагментација надлежности између институција, агенција и држава чланица, као и улога неформалних група, може омогућити брже реаговање у кризама, али и угрозити транспарентност и институционалну конзистентност (Amadio, Sus, 2025). ЕУ тежи да делује као „кредибилан међународни актер”, али јој недостају капацитет за пројекцију силе и стратешка уверљивост због различитих националних војних потенцијала (Alcaro, 2021). Проблем представља и ограничена демократска контрола безбедносних политика, које се често спроводе кроз механизме хитности и тајности, чиме се смањује надзор парламената и јавности (Bono, 2007). Баланс између националног суверенитета и потребе за заједничким решењима остаје осетљив, јер отпор држава према централизацији моћи успорава реформе и имплементацију стратегија (Alcaro, 2021; Grushko, 2021). Поред тога, спољни шокови попут ратова, енергетских криза и миграција често доводе до губитка политичке доследности и до унутрашњих подела које угрожавају јединство ЕУ (Alcaro, Dijkstra, 2024).

Заједничка безбедносна и одбрамбена политика ЕУ, успостављена 1999. године, има за циљ јачање регионалне безбедности кроз кризно управљање, превенцију сукоба и мировне мисије. Међутим, њена ефикасност је често ограничена због недостатка политичке воље, различитих националних интереса и ограничених војних капацитета, што онемогућава аутономно деловање у кризама попут рата у Украјини (Fischer, 2024; Ratti, 2023; Zajączkowski, 2024). Политичка подељеност држава чланица, фрагментација институционалних надлежности

и ограничена координација цивилних и војних мисија додатно отежавају доношење одлука и спровођење стратегија (Bergmann, Müller, 2021; Monaghan, 2023). Иако је заједничка безбедносна и одбрамбена политика омогућила ЕУ да спроведе мисије као што су војна обука, борба против пиратерије и подршка постконфликтним реформама, оне су често спровођене уз међународне партнере као што су УН и НАТО, што указује на ограничену аутономију ЕУ (European External Action Service, 2025a). Недостатак стратешке координације, слабости у војној мобилности и перцепција ЕУ као „мекшег” глобалног актера додатно смањују њен утицај (European Parliament, 2025; Kirilova, 2022). Поред тога, истраживања показују да заједничка безбедносна и одбрамбена политика све више маргинализује демократске компоненте у корист безбедносних приоритета, што може угрожавати вредности ЕУ и њену способност промоције демократије и људских права (Farinha, 2025). У светлу тих изазова, потребна је реформа заједничке безбедносне и одбрамбене политике ради повећања ефикасности и аутономије ЕУ у области безбедности и одбране, посебно у контексту нових претњи и кризних ситуација.

Руска агресија на Украјину, која је започела у фебруару 2022. године, представља значајан прекретницу у европској безбедносној архитектури. Овај конфликт није само регионалног карактера, већ има директне и вишеструке импликације на безбедност ЕУ (Badridze, 2024; Kurd, 2025). Поред хуманитарних и економских последица, рат у Украјини довео је до озбиљног преиспитивања стратешких процена и безбедносних механизма ЕУ, укључујући потенцијалну ескалацију војних сукоба и претње употребом нуклеарног оружја (Badridze, 2024; European External Action Service, 2022a). Према извештајима Европске службе за спољне послове и Европског парламента, овај сукоб је изазвао највећу безбедносну кризу у Европи од краја Другог светског рата, што је нагласило слабости у постојећим структурама за одбрану и захтевало хитно прилагођавање стратегија и капацитета ЕУ у области колективне безбедности (European External Action Service, 2022b; European Parliament, 2022). Осим тога, сукоб је повећао ризик од шире регионалне нестабилности и показао значај јачања оперативне спремности и координације између земаља чланица ЕУ и са партнерским организацијама као што је НАТО (Badridze, 2024; Big-Alabo, MacAlex-Achinulo, 2022; Bond, Scazzieri, 2022; Kurd, 2025). С обзиром на ове претње, рат у Украјини није само изазов за непосред-

редну безбедност континента, већ и катализатор за преиспитивање политике колективне одбране, убрзање развоја заједничких одбрамбених способности и ревизију стратешких докумената, као што је Стратешки компас ЕУ (European External Action Service, 2022a).

У циљу одговора на измењени безбедносни контекст након руске агресије на Украјину, Европска унија је у марту 2022. Године усвојила Стратешки компас за безбедност и одбрану – документ који представља најсвеобухватнији покушај артикулисања заједничке визије одбране и безбедности на нивоу ЕУ од њеног оснивања. Према званичном документу Европске спољнополитичке службе, Стратешки компас представља амбициозан план акције за јачање безбедносне и одбрамбене политике ЕУ до 2030. године, а као примарну претњу јасно идентификује Руску Федерацију и њене хибридне, сајбер и дезинформационе активности (European External Action Service, 2022a). Према анализи Уналдулара и сарадника (Ünaldılar et al., 2025), усвајање Стратешког компаса директно је условљено ратом у Украјини, који је показао ограничења постојеће безбедносне архитектуре и убрзао процес тежње ЕУ ка „стратешкој аутономији” – способности да делује независно од НАТО-а у одбрани сопствених интереса. Ови аутори указују да документ представља прекретницу у схватању ЕУ као глобалног безбедносног актера, који више не може бити искључиво економска сила без адекватне одбрамбене компоненте (Ünaldılar et al., 2025). Документ је структурисан око четири тематске целине – деловање, улагање, партнерство, сигурност – које обухватају унапређење способности ЕУ за брзо деловање, повећање отпорности на сајбер и енергетске претње, повећање улагања у одбрану и развој стратешких партнерстава. Посебно је значајан план о формирању Капацитета ЕУ за брзо распоређивање, односно европских снага за брзо реаговање до 2025. године, које би бројале до пет хиљада војника и биле спремне за интервенције у кризним подручјима без ослањања на структуре НАТО-а (Blockmans et al., 2022; European Council, 2022; Meyer et al., 2024). Поред Русије, Стратешки компас препознаје и друге глобалне актере који обликују нови безбедносни контекст. Међу њима је и Народна Република Кина, која је у документу дефинисана као партнер у областима од заједничког интереса, економски конкурент и системски ривал који промовише алтернативне моделе управљања (European External Action Service, 2022a). ЕУ истиче потребу за „селективним ангажовањем” са Кином, уз очување вредности и интереса Уније, на-

рочито у областима као што су међународно право, безбедност трговинских путева и заштита критичне инфраструктуре (European Parliament, 2023). Аналитичари указују да овај приступ одражава прагматичну стратегију стратешког компаса – препознавање реалности мултиполарног света, у којем ЕУ мора истовремено да сарађује и да се супротстави кинеском утицају у областима технологије, енергетике и безбедности (MERICS, 2022). Иако је усвајање Стратешког компаса представљало корак ка јачању заједничке одбране, његова имплементација суочава се са бројним изазовима. Пре свега, постоје разлике у процени степена претње међу државама чланицама: док источне земље, попут Пољске и балтичких држава, инсистирају на одлучнијем ставу према Русији, западноевропске земље, попут Немачке и Француске, често показују опрез у погледу дубље војне интеграције. Поред тога, ограничени одбрамбени капацитети и зависност од НАТО-а и даље ограничавају реализацију аутономних европских одбрамбених операција (Fiott, Lindstrom, 2021). Ипак, Стратешки компас је поставио темеље за нову фазу европске безбедносне политике, усмеравајући је ка већој кохезији, улагањима у одбрамбене технологије и јачању отпорности на хибридне и сајбер претње. Он симболизује прелазак од реактивног ка проактивном моделу безбедности, у којем ЕУ настоји да постане стратешки актер у глобалним односима – свесна да мора уравнотежено управљати односима са САД, Русијом и Кином као кључним геополитичким центрима моћи.

У марту 2025. године Европска комисија и Европска спољнополитичка служба објавиле су тзв. Белу књигу о одбрамбеним способностима ЕУ (*White Paper for European Defence – Readiness 2030*), познату и под називом *ReArm Europe*. У овом документу је предвиђено да се у наредним годинама у одбрамбене способности ЕУ уложи до осамсто милијарди евра – циљ који подразумева масивно појачање одбрамбене индустрије, модернизацију оружаних система и јачање европских капацитета реаговања. Од тог износа, 150 милијарди евра биће обезбеђено кроз програм *SAFE*, чија ће средства бити аутоматски призната у складу са националним клаузулама о изузећу (European External Action Service, 2025b; Van Dyck, 2025). Истовремено, на самиту НАТО у Хагу 25. јуна 2025. године савезници су се договорили да до 2035. године издвајају до 5% свог БДП-а на одбрану (од чега најмање 3,5% на „основне одбрамбене потребе”, а до 1,5% на другу категорију безбедносно-одбрамбених издатака) (NATO, 2025).

Ова два акта симболизују заједнички помак ка озбиљнијем војном и одбрамбеном ангажовању Европе. Они стављају акценат на потребу за већом аутономијом ЕУ у одбрани, али и за јачом интероперабилношћу са НАТО савезом и колективним приступом.

Закључак

Европска унија је у протеклих неколико деценија изградила позицију јединственог политичког и економског субјекта, чији је циљ био очување мира, стабилности и благостања на европском континенту. Међутим, динамика савременог међународног система показала је да ЕУ није изолована од глобалних турбуленција, већ да је све више изложена сложеним и међусобно повезаним изазовима, ризицима и претњама које обухватају политичке, безбедносне, технолошке, енергетске и еколошке димензије. Развој дигиталних технологија, пораст броја сајбер напада, хибридне операције државних и недржавних актера, као и климатске промене и миграциони токови, створили су нову безбедносну реалност која захтева координисан, флексибилан и дугорочно одржив одговор.

Период након избијања рата у Украјини представља прекретницу у савременој историји ЕУ и у њеној безбедносној архитектури. Руска агресија из 2022. године разоткрила је ограничења постојећих механизма заједничке безбедности и одбране, као и зависност ЕУ од спољних партнера, пре свега од САД. Док је НАТО остао примарни гарант колективне одбране, Унија се нашла пред изазовом дефинисања сопствене „стратешке аутономије” – способности да самостално делује у кризним ситуацијама и заштити своје интересе без потпуне ослоњености на трансатлантски савез. Усвајање Стратешког компаса за безбедност и одбрану 2022. године и Беле књиге о одбрамбеним способностима 2025. године представљају кораке ка јачању унутрашње кохезије и институционалних капацитета ЕУ. Ипак, упркос декларативној тежњи ка већој независности, све је очигледнија подела међу државама чланицама – између оних које се залажу за дубљу интеграцију у области одбране и оних које приоритет дају националном суверенитету и блиским односима са САД.

Рат у Украјини такође је показао да безбедност ЕУ више није питање појединачних политика, већ темељ опстанка саме Уније. Суочена са енергетском кризом, миграционим притисцима, растом

екстремизма и спољнополитичким расцепима, ЕУ мора да пронађе нову равнотежу између солидарности и националних интереса. Њен опстанак зависиће од способности да превазиђе унутрашње разлике, изгради функционалну безбедносну и одбрамбену политику и дефинише јединствену стратешку визију која ће омогућити да делује као суверен и кредибилан глобални актер.

У условима растуће мултиполарности и геополитичког надметања, будућност ЕУ биће одређена њеном способношћу да уједини своје чланице око заједничких вредности и интереса, прилагоди институционални систем савременим безбедносним ризицима и ојача отпорност друштава на кризе. Ако у томе успе, ЕУ може постати пример интегрисане безбедности и одрживог развоја; у супротном, ризикује да се суочи са дубљим раслојавањем и маргинализацијом у глобалним односима моћи. Стога, епоха након рата у Украјини није само тест спољнополитичке снаге ЕУ, већ и испит њеног идентитета, јединства и способности да преживи као суверена и стабилна заједница народа Европе.

Литература

1. Admass, W. S., Munaye, Y. Y., Diro, A. A. (2024). Cyber security: State of the art, challenges and future directions. *Cyber Security and Applications*, 2, 100031.
2. Alcaro, R. (2021). *The Constraints on the EU Foreign and Security Policy*, https://www.iai.it/sites/default/files/joint_b_1.pdf, доступан 8. 8. 2025.
3. Alcaro, R., Dijkstra, H. (2024). Re-imagining EU foreign and security policy in a complex and contested world. *The International Spectator*, 59(1): 1–18.
4. Alonso Villota, M., Willkomm, E., Pickl, S. (2023). Hybrid Threats to the European Union's Energy Sector: An Overview. *Handbook of Smart Energy Systems*, 1–23.
5. Amadio Viceré, M. G., Sus, M. (2025). Organizing European security through informal groups: insights from the European Union's response to the Russian war in Ukraine. *International Politics*, 1–16.
6. Anagnostakis, D. (2025). "Taming the Storm" of Hybridity: The EU-NATO Relationship on Countering Hybrid Threats—From Functional Overlap to Functional Cooperation. *Defence Studies*, 1–25.

7. Badridze, G. (2024). The ongoing Russia-Ukraine war and EU security policy. *environment and society*, 12(12).
8. Bergmann, J., Müller, P. (2021). Failing forward in the EU's common security and defense policy: the integration of EU crisis management. *Journal of European public policy*, 28(10): 1669–1687.
9. Бериша, Х. (2014). *Концепт Велике Албаније као претња националној безбедности Републике Србије*. Задужбина Андорејевић, Београд.
10. Big-Alabo, T., MacAlex-Achinulo, E. C. (2022). Russia-Ukraine crisis and regional security. *International Journal of Political Science*, 8(1): 21–35.
11. Blockmans, S., Macchiarini Crosson, D., Paikin, Z. (2022). The EU's Strategic Compass: A Guide to Reverse Strategic Shrinkage?. *CEPS Policy Insight*, 14.
12. Bojanić, D. (2022). The theoretical and methodological analysis of challenges, risks and threats in modern theory of national security. *Vojno delo*, 74(2): 1–17.
13. Bond, I., Scazzieri, L. (2022). *The EU, NATO and European security in a time of war*. Centre for European Reform, Brussels.
14. Bono, G. (2007). Challenges of democratic oversight of EU security policies. *European security*, 15(4): 431–449.
15. Brighi, R., Adinolfi, G. (2025). EU Cybersecurity Policies in Cyber-Physical Ecosystems: Challenges and Perspectives. *European Journal of Risk Regulation*, 16(2): 466–468.
16. Carrapico, H., Farrand, B. (2024). Cybersecurity trends in the European Union: regulatory mercantilism and the digitalisation of geopolitics. *Journal of Common Market Studies*, 62(S1): 147–158.
17. Chiara, P. G. (2024). *The Internet of Things and EU Law: Cybersecurity, Privacy and Data Protection Challenges (Law, Governance and Technology Series)*. Springer, Cham.
18. Chockalingam, S., Hadžiosmanović, D., Pieters, W., Teixeira, A., van Gelder, P. (2016). Integrated safety and security risk assessment methods: a survey of key characteristics and applications. In Havarneanu, G., Setola, R., Nassopoulos, H., Wolthusen, S. (eds). *International Conference on Critical Information Infrastructures Security* (pp. 50–62). Springer International Publishing, Cham.
19. Council of the European Union. (2024). *Fighting terrorism: Council approves conclusions on future priorities for countering terrorism*,

- <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/12/12/fighting-terrorism-council-approves-conclusions-on-future-priorities-for-counterterrorism/>. доступан 20. 8. 2025.
20. Цветковић, В. (2010). *Ризик, моћ, заштита: увођење у науку безбедности*. Службени гласник: Факултет безбедности, Београд.
 21. Dumaine, C. (2022). Redefining security. *Issues in Science and Technology*, 38(2): 81–83.
 22. Estevens, J. (2018). Migration crisis in the EU: developing a framework for analysis of national security and defence strategies. *Comparative migration studies*, 6(1): 28.
 23. European Commission. (n.d.). *The European Union. What it is and what it does*, https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/en/?utm_source, доступан: 28. 10. 2025.
 24. European Commission. (2020). *EU Security Union Strategy 2020–2025*. European Commission, Brussels.
 25. European Commission. (2023a). *EU Cybersecurity Strategy for the Digital Decade*. European Commission, Brussels.
 26. European Commission. (2023b). *EU Strategy to Tackle Organised Crime 2021–2025: Mid-term Review*. European Commission, Brussels.
 27. European Commission. (n.d.). *Water scarcity and droughts*, https://environment.ec.europa.eu/topics/water/water-scarcity-and-droughts_en?utm. доступан 19. 8. 2025.
 28. European Commission, Defence Industry & Space. (n.d.). *Hybrid Threats*. https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/hybrid-threats_en. доступан 21. 8. 2025.
 29. European Environment Agency. (2025a). *State of Europe's environment not good: threats to nature and impacts of climate change top challenges*. EEA, Copenhagen.
 30. European Environment Agency. (2025b). *1.4 Water and climate impacts – Biodiversity and ecosystems: Europe's environment 2025*. EEA, Copenhagen.
 31. European External Action Service. (2022a). *A Strategic Compass for Security and Defence*, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf, доступан 29. 10. 2025.
 32. European External Action Service. (2022b). *Europe in the Interregnum: our geopolitical awakening after Ukraine*, https://www.eeas.europa.eu/eeas/europe-interregnum-our-geopolitical-awakening-after-ukraine_en, доступан 28. 10. 2025.

33. European External Action Service. (2024). *Enhancing climate security and defence*, https://www.eeas.europa.eu/eeas/enhancing-climate-security-and-defence_en, доступан 19. 8. 2025.
34. European External Action Service. (2025a). *The Common Security and Defence Policy*, https://www.eeas.europa.eu/eeas/common-security-and-defence-policy_en, доступан 29. 10. 2025.
35. European External Action Service. (2025b). *White Paper for European Defence – Readiness 2030*, https://commission.europa.eu/document/download/e6d5db69-e0ab-4bec-9dc0-3867b4373019_en?filename=White%20paper%20for%20European%20defence%20%E2%80%93%20Readiness%202030.pdf, доступан 28. 10. 2025.
36. European Parliament. (2022). *2022: The year that shook the world*, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739276/EPRS_BRI%282022%29739276_EN.pdf, доступан 29. 10. 2025.
37. European Parliament. (2023). *Geopolitics in the Indo-Pacific: Major players' strategic perspectives*, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/751398/EPRS_BRI\(2023\)751398_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/751398/EPRS_BRI(2023)751398_EN.pdf), доступан 30. 10. 2025.
38. European Parliament. (2025). *Implementation of the common security and defence policy – annual report 2024*, [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedure-file/pdf?reference=2024/2082\(INI\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedure-file/pdf?reference=2024/2082(INI)), доступан 29. 10. 2025.
39. European Parliament & Council. (2022). *Directive (EU) 2022/2555 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union (NIS2 Directive)*. *Official Journal of the European Union*.
40. European Union Agency for Cybersecurity (ENISA). (2019). *EU Cybersecurity Act: Regulation (EU) 2019/881*. ENISA, Athens.
41. European Union Agency for Asylum (EUAA). (2025). *Annual Report on Asylum and Migration*. EUA, Valletta.
42. Europol. (2024a). *EU Terrorism Situation and Trend Report 2024 (TESAT 2024)*. Europol, Hague.
43. Europol. (2024b). *Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2024*. Europol, Hague.
44. Farinha, R. (2025). *The EU Common Security and Defense Policy: Moving Away From Democracy Support*. Carnegie Endowment for International Peace, <https://carnegieendowment.org/research/2025/03/the-eu-common-security-and-defense-policy-moving-away-from-democracy-support?lang=en>, доступно: 30. 11. 2025.

45. Fischer, R., Halibozek, E. (2008). *Introduction to security*. Butterworth-Heinemann, Oxford.
46. Fiott, D., Lindstrom, G. (2021). *The Strategic Compass and the EU's New Security and Defence Agenda*. European Union Institute for Security Studies (EUISS), Paris.
47. Fiszer, J. M. (2024). Reformy i ewolucja Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej w latach 2016–2023. *Politeja-Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego*, 21(88/1): 121–137.
48. Fujs, D., Bernik, I. (2024). Analyzing Cybersecurity Strategies of the European Union: Challenges and Opportunities for Public Administration. *Elektrotehnicki Vestnik*, 91(1/2): 8–20.
49. Garrote, L., Iglesias, A., Granados, A. (2018). Country-level assessment of future risk of water scarcity in Europe. *Proceedings of the International Association of Hydrological Sciences*, 379: 455–462.
50. Гажевић, Н. (1984). *Војна енциклопедија*. Редакција војне енциклопедије, Београд.
51. Goldner Lang, I. (2024). Security-centric approach in the use of digital technologies in EU migration and asylum policies. *Transnational legal theory*, 15(4): 591–599.
52. Grushko, I. (2021). EU security policy: new challenges and priorities. *Political Science and Security Studies Journal*, 2(3): 31–38.
53. Илић, П. (2013). Безбедносни изазови, ризици и претње или чиниоци угрожавања безбедности. *Правне теме*, (1): 32–51.
54. Kirilova, N. (2022). Elements of power in the EU Global Strategy for Foreign and Security Policy. In: Molnár, Anna, Fiott, Daniel, Asderaki, Foteini and Paile-Calvo, Sylvain, (eds.) *Challenges of the Common Security and Defence Policy: ESDC 2nd Summer University Book*. European Union, Publications Office, Luxembourg, 55–77.
55. Крюссманн, Т. (2020). Human rights in combating organised crime and the problem of «illegal» migration in Europe. *Журнал Белорусского государственного университета. Право*, (3): 24–29.
56. Kurd, T. (2025). Russia-Ukraine Dispute and Its Ramifications for European Union Security. *Journal of Social Sciences Research & Policy*, 3(2): 257–264.
57. Lonardo, L. (2021). EU Law Against Hybrid Threats: A First Assessment. *European Papers*, 6(2): 1075–1096.

58. Марковић, Д. (2016). *Безбедносни изазови, ризици и претње илегалних миграција*, докторска дисертација. Факултет безбедности, Београд.
59. Markopoulou, D., Papakonstantinou, V., De Hert, P. (2019). The new EU cybersecurity framework: The NIS Directive, ENISA's role and the General Data Protection Regulation. *Computer Law & Security Review*, 35(6): 105336.
60. MERICS. (2022). *EU-China Summit and the Strategic Compass: between cooperation and confrontation*. Mercator Institute for China Studies, Berlin.
61. Mészáros, E. L., Ţoca, C. V. (2023). The EU's resilience and the management of hybrid threats coming from the Eastern neighbourhood: Belarus and the deliberate facilitation of irregular immigration. *Eastern Journal of European Studies*, 14(1).
62. Meyer, C. O., Van Osch, T., Reykers, Y. (2024). From EU battlegroups to Rapid Deployment Capacity: learning the right lessons?. *International affairs*, 100(1): 181–201.
63. Monaghan, S. (2023). *Solving Europe's Defense Dilemma: Overcoming the Challenges of European Defense Cooperation*. Center for Strategic and International Studies (CSIS), <https://www.csis.org/analysis/solving-europes-defense-dilemma-overcoming-challenges-european-defense-cooperation>, доступан 28. 10. 2028.
64. Monti, A., Wacks, R. (2021). *National security in the new world order: Government and the technology of information*. Routledge India, New Delhi.
65. NATO. (2025). *The Hague Summit Declaration*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_236705.htm, доступно: 29. 10. 2025.
66. Нешкович, С. (2013). Демографски трендови и људска безбедност у савременом свету. *Војно дело*, 65(4): 113–128.
67. Odebade, A. T., Benkhelifa, E. (2023). *A comparative study of national cybersecurity strategies of ten nations*. arXiv preprint arXiv:2303.13938
68. Olech, A. (2025). Hybrid threats to critical infrastructure in the European Union. Selected Hybrid CoE analyses. *Terroryzm. Studia, analizy, prewencja*, (Special), 133–158.
69. Ratti, L. (2023). NATO and the CSDP after the Ukraine War: The end of European strategic autonomy?. *Canadian journal of European and Russian studies*, 16(2): 73–89.

70. Reis, J. (2024). EU space security – An 8-Step online discourse analysis to decode hybrid threats. *Plos one*, 19(7), e0303524.
71. Sheehan, M. (2010). Military security. *Contemporary security studies*, 3: 147–160.
72. Сретовић, Д., Талијан, М., Бериша, Х. (2016). Савремени концепт безбедности, *Војно дело*, 1.
73. Стајић, Љ. (2021). *Основи система безбедности*. Правни факултет, Нови Сад.
74. Stankevicius, A., Andrulėvicius, A. (2020). Cryptocurrency and national security: peculiarities of interaction. *Transformations in Business & Economics*, 19(2): 50.
75. Sydorchuk, O., Bashtannyk, V., Terkhanov, F., Kravtsov, O., Akimova, L., Akimov, O. (2024). Integrating digitization into public administration: Impact on national security and the economy through spatial planning. *Edelweiss Applied Science and Technology*, 8(5): 747–759.
76. Татомир, Д. (2011). Процена изазова, ризика и претњи безбедности Републике Србије у функцији планирања употребе Војске Србије. *Војно дело*, 63(1).
77. Ünal, S., Aydoğan Ünal, B. Kumova Metin, S. (2025). Navigating the storm: the impact of the Russia–Ukraine war on EU’s quest for strategic autonomy. *European Security*, 1–22.
78. Van Dyck, J. (2025). *Toward a European department of defense: reasibility, structure, and strategic implication*, Doctoral dissertation. Central European University, Vienna.
79. Vasić, B., Pekić, I., Šimić, G. (2023). Energy security of the European Union and corruption in Central Asia as the main challenges for the European sustainable energy future. *Energy, Sustainability and Society*, 13(1): 31.
80. Wessel, R. A. (2019). Cybersecurity in the European Union: Resilience through regulation?. In Conde, E., Yaneva, Z. V., Scopelliti, M. (Eds.) *The Routledge Handbook of European Security Law and Policy* (pp. 283–300). Routledge, London.
81. Zajączkowski, K. (2024). The war in Ukraine and the (Non-) Development of the EU Common Security and Defence Policy. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 22(2): 7–36.

Modern Challenges, Risks and Threats to the European Union

Abstract: *The European Union is a unique economic, political and values-based community that has developed into a global actor with increasingly pronounced security ambitions over the past decades. However, in the modern era, the EU faces complex and multifaceted challenges that go beyond the framework of traditional security policy. New forms of threats – such as hybrid and cyber attacks, terrorism, organized crime, energy dependence, climate change and migration crises – have led to the need for a systemic redefinition of the Union’s security strategy. These phenomena are no longer isolated, but interconnected and often intertwined with economic, political and social factors, making security a key foundation for the functioning of the community itself. A special place in the paper is given to the analysis of the consequences of the war in Ukraine, which fundamentally shook the European security architecture and marked a turning point in the EU’s foreign and defense policy. The Russian aggression in 2022 led to a serious rethinking of the concept of European security, revealing the limitations of existing common defense mechanisms and the Union’s dependence on the United States. As a result of this conflict, the fragmentation among member states, different perceptions of threats and disagreements about the degree of necessary integration in the field of defense are increasingly visible. The European Union is trying to respond to these challenges by adopting strategic documents such as the Strategic Compass for Security and Defense (2022) and the White Paper on Defense Capabilities (2025), which promote the concept of “strategic autonomy” and the development of its own response capabilities. However, despite efforts to strengthen the common security policy, the EU remains strongly influenced by the USA and burdened by internal divisions. The future of the European Union will depend on its ability to preserve unity, overcome institutional weaknesses, and build its own, coherent, and resilient security architecture in the face of an increasingly unstable global order.*

Keywords: *security, European Union, challenges, threats, risks*